

GLOBALLASHUV JARAYONINING MILLIY VA DINIY BAG'RIKENGLIK MADANIYATI RIVOJIGA TA'SIRI

Avezova Kamola Xazratqulovna

Nizomiy nomidagi TDPU "Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi (ma'naviyat asoslari)" mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada jahon hamjamiyati mutlaqo ziddiyatli tarixiy sharoitda yangi asrga qadam qo'ydi va bu ulkan ilmiy va madaniy o'zgarishlar va tub o'zgarishlarning yangi bosqichiga o'tish zarurati asoslangan. Ushbu asrning boshlarida biz evolyusiyaning yakuniy natijalariga guvoh bo'ldik, uning mazmuni va mantiqiy va moddiy jarayoni nuqtai nazaridan aniq rejalar va o'ziga xos qadriyatlar asosida ishlab chiqilgan. Ushbu qadriyatlarga modernizm, plyuralizm, individualizm va umuman olganda monoton bo'lmagan din, bir tomondan taraqqiyot va rivojlanishga olib kelgan, ikkinchi tomondan, ekstremizm fenomenini jahon sahnasiga va tarixiga olib kelinganligi izohlab berilgan.

Kalit so'zlar: Globallashuv, bag'rikenglik, diniy va siyosiy ziddiyatlar, milliy va diniy totuvlik, milliy-mintaqaviy munosabatlar.

Globallashuv insoniyatning tarixiy taqdiri va uning istiqbollari mohiyatiga tobora o'sib boruvchi va doimiy ta'sir ko'rsatadi. Aynan shu globallashuv odamlar farovonligini, yangi texnika va texnologiyalarni, ishlab chiqarish va iste'molni, ochiqlik va demokratik plyuralizmni amalda tatbiq etdi, sayyora xalqlarini bir-biriga yaqinlashtirdi, mamlakatlar va xalqlar rivojlandi. Ammo globallashuv o'z avtoritar maqsadlari bilan terrorizm va ekstremizmning tarqalishiga, bir-birlariga qarshi zo'ravonlik harakatlariga, obod shaharlarning vayron bo'lishiga, millionlab begunoh odamlarning o'ldirilishiga, o'lik iqtisodiy va ijtimoiy inqirozga olib keldi.

Zamonaviy sivilizatsiya sharoitida globallashuvning o'sib borayotgan roli sivilizatsiyalar to'qnashuvi va qudratli davlatlarning geosiyosiy manfaatlarini yashiringan insoniyatga qarshi ekstremizm va terrorizm fenomeni globallashuvi sharoitida diniy va siyosiy ziddiyatlarning chuqurlashishiga yordam beradi. Bag'rikenglik bu – ijtimoiy-

madaniy hodisadir, u o'zining paydo bo'lishidan boshlab universal xususiyatga ega va ijtimoiy-siyosiy munosabatlarni tartibga solishda insoniyat tarixida alohida o'rin tutadi.

Globallashuv sharoitida dinlararo bag'rikenglik g'oyasi nafaqat dinga e'tiqod qiluvchilar, balki shu zaminda yashayotga barcha insonlarning bir tan, bir jon bo'lib, ezgu maqsadlar yo'lida hamkor bo'lishi nazarda tutiladi. Bugungi kunda mamlakatimizda diniy bag'rikenglikni ta'minlash mustaqilligimizga xavf solayotgan ekstremizm, terrorizm, prozeletizm, shovinizm, "ommaviy madaniyat" kabi turli ma'naviy tahdidlar, xurujlarga qarshi turish, kurashda muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, diniy bag'rikenglik madaniyati jamiyat a'zolarining tafakkuri va xulq-atvorida, muammo va qiyinchiliklarni yengishda, har bir insonga muruvvat ko'rsatish va bag'rikenglik madaniyati fazilatlarini namoyon qilishda o'z ifodasini topmoqda.

Bugungi kunda globallashuv insoniyat jamiyati taraqqiyoti va ijtimoiy jarayonlarning jahon miqyosida integratsiyalashib borishi hamda uning jahon miqyosida olamshumul ahamiyat kasb etishini o'zida ifodalovchi tushuncha bo'lib, globallashuv aloqa vositalaridagi o'zgarishlar, yangi investitsiyalardagi o'zgacha jarayonlar hamda jahonga yangicha nazar tashlashda namoyon bo'lmoqda. Globallashuv jamiyat hayotining iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy sohalariga, shuningdek, xalqaro munosabatlar hamda davlatlar siyosatiga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda.

Darhaqiqat, barcha dindagi konservativ qarash vakillari yangilikka, bag'rikenglikka qancha qarshi bo'lmasinlar, ijobiy globallashuv jarayoni ularni zamon, davr taraqqiyoti bilan to'g'ri va hamma uchun maqbul yo'lga solib yuboraveradi. Professor S. Otamuratov ta'kidlaganidek, "Globallashuv bilan bag'rikenglik o'rtasidagi munosabatlarda ma'rifiy omil ustuvor darajada amal qilsagina milliy ma'naviy va axloqiy qadriyatlarning milliy taraqqiyotga o'zining ta'sirini o'tkazish imkoniyati kengayib borishi mumkin. Aslida, globallashuv bilan bag'rikenglik bir-biriga zid bo'lgan omillar hisoblanadi".⁸¹ Bugungi globallashuv davrida mamlakatimizda mafkuraviy xurujlarga qarshi amalga oshirilayotgan keng qamrovli ma'naviy-ma'rifiy

81 Отамуратов С.О. Глобализация и бағрикенгликнинг ўзаро нисбати // Модернизация, инновацион taraqqiёт va tolerantlik rivoji istiqbolлари (1-kitob). – Toshkent: Falsafa va huquq instituti, 2010. – B.26.

ishlar jarayonida bunyodkor g‘oyalarni yoshlarimiz ongiga har tomonlama chuqur singdirish katta ahamiyat kasb etadi.

Yangi va eng yangi davrda yuz bergan ilmiy hamda texnik inqiloblar sanoatning yuqori sur’atlar bilan rivojlanishiga olib keldi. XX asrning so‘nggi choragi va XXI asr boshlarida yuz berayotgan globallashuv bu jarayonlarni yanada tezlashtirib yubordi. Bu bag‘rikenglikka bo‘lgan ehtiyoj mutanosib tarzda kuchaydi, degani. Bag‘rikenglikning ilmiy va kundalik tasavvur sifatidagi tadriji, uning jamiyat hayotidagi muhim tamoyilga aylanishi tarixiga tashlangan qisqa nazar mazkur hodisaning tadriji naqadar murakkab kechganidan guvohlik beradi. Alohida individ hayotida ham bag‘rikenglik madaniyati shakllanishi xuddi shunday, ehtimol, undan ham murakkabroq tarzda kechadi.

XXI asr boshlariga kelib jahon taraqqiyotida o‘ziga xos yangi xususiyatlar vujudga kela boshladi. Bugungi davrda aksariyat davlatlarning mafkurasi “umuminsoniy qadriyatlar va demokratik tamoyillarga asoslanadi. Ularda tinchlik va taraqqiyot, inson haq-huquqlari va erkinligi, milliy va diniy totuvlik g‘oyalari ustuvordir”.⁸² Shu bois, har bir mamlakat jamiyatdagi barqarorlikni saqlash, ichki va tashqi tahdid manbalarini aniqlash, uni bartaraf etishga katta e’tibor qaratishi tabiiy. XXI asrda ana shunday tahdid manbalaridan biri sifatida etnik va diniy mojarolarni qayd etmoq lozim.

Hozirgi kunda dunyoning qator nuqtalarida mahalliy va ichki nizolar davom etayotgani, aksariyat hollarda, ushbu mojarolarning tub zaminida o‘z vaqtida bartaraf etilmagan milliy va diniy adovat yotganini ko‘rishimiz mumkin. Yoki mazkur omil ichki va tashqi salbiy kuchlar ta’sirida jamiyat barqarorligiga tahdid solishga intilayotganini bilamiz. Ma’lumki, har bir jamiyat va davlat barqaror taraqqiyotining muhim omillaridan biri diniy bag‘rikenglik tamoyilining fuqarolar ongi va qalbidan mustahkam o‘rin olgani, konfessiyalararo sog‘lom munosabatlar qaror topgani hisoblanadi. Ayniqsa, ushbu omil polietnik davlatlar, jumladan, O‘zbekiston Respublikasi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki konfessiyalararo munosabatlar jamiyatimizdagi millatlararo munosabatlar xarakteriga, «tahdidbardoshlik salohiyati»ga

82 Каримов И.А. Жамиятимиз мафкураси халқни – халқ, миллатни – миллат қилишга хизмат этсин. // Биз ўз келажагимизни ўз қўлимиз билан қурамыз. 7-жилд. – Тошкент: Ўзбекистон, 1999. – Б.85.

jiddiy ta'sir qiluvchi omildir. Zero, «polietnik birliklarning tahdibardoshlik salohiyati jamiyatda milliy totuvlikning ta'minlanganlik darajasiga bog'liqdir».⁸³ Milliy totuvlikning qaror topishi esa diniy bag'rikenglik madaniyati tamoyilining jamiyat a'zolari qalbida chuqur ildiz otishiga aloqador.

Hozirgi davrda respublikamizdagi turli millat vakillarining milliy o'zligini anglashi ayrim hollarda diniy o'zlikni anglash jarayoni bilan chambarchas bog'lanib ketayotganligini e'tiborga olish muhim. Shu o'rinda, "Din va etnosning o'zaro aloqadorligi etnos (millat) va dinning parallel rivojlanishida, diniy va milliy o'ziga xoslikning aynanlashtirilishida yaqqol namoyon bo'ladi",⁸⁴ degan fikrni asosli deb hisoblaymiz.

Jamiyatimizda bag'rikenglik madaniyati tuyg'usining asosiy bo'lagi bo'lmish diniy bag'rikenglikni mustahkam qaror toptirish, umumiy lashyotgan madaniy qadriyatlar sintezlashuvi sodir bo'layotga yigirma birinchi asrda "o'zaro bir-birini tushunish va hurmatning asosi bo'lib xizmat qiladi".⁸⁵ Zero, biz yoshlarimizning "ayniqsa, talaba va o'quvchi yoshlarda siyosiy bilimlarni oshirish, vatanparvarlik hissini kuchaytirish"⁸⁶ uchun harakat qilayotgan ekanmiz, barcha millat vakillariga, milliy qadriyatlariga hurmat bilan munosabatda bo'lish ruhini mazkur jarayonning asosiga qo'ymog'imiz lozim.

O'zbekiston Respublikasida milliy bag'rikenglik madaniyatini, shu asosda esa, ijtimoiy hamkorlik va taraqqiyotning barqarorligini rivojlantirish uchun quydagilarga e'tibor qaratamiz:

birinchidan, millatlararo totuvlik hamjixatlik munosabatlarini yo'lga qo'yish maqsadida, ba'zan diniy konfessiyalar o'rtasidagi munosabatlardan kelib chiqqan holda konfessiyalararo hamkorlik markazini tashkil etish lozim;

83 Пахрутдинов Ш., Назаров Н. Миллий тотувлик – тахдидбардошлик омили. – Тошкент: // Jamiyat va Boshqaruv jurnali, 2005. № 3. – Б.10.

84 Хўжамуродов И.Р. Проблема формирования национального (этнического) самосознания узбекского народа и влияние на него Ислама. Автореф. Дисс... доктора филос. наук. – Тошкент: 1994. – С.21-22.

85 БМТ Бош котибининг «Халқаро бағрикенглик куни» муносабати билан йўллаган баёноtnомаси (2008 йил 16 ноябрь). – Тошкент: // Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари, №4 (44). 2008. – Б.166.

86 Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017. – Б.560.

ikkinchidan, millatlararo totuvlik mintaqamizda joylashgan qo'shni respublikalardagi xalqlar va millatlar xarakteri bilan bog'liq. Bu holatdan kelib chiqib "mintaqada yangi diniy, siyosiy, ijtimoiy munosabatlarni sog'lomlashtirish"ga oid maxsus konsepsiya yaratish lozim;

uchinchidan, globallashuv jarayonida diniy va milliy bag'rikenglik g'oyalarini rivojiga salbiy va ijobiy ta'sir qiladigan omillarni doimiy ravishda tahlil qilib borish, shunga muvofiq holda tegishli chora-tadbirlar tizimini ishlab chiqib, amalga joriy etish kerak. Yuqorida ta'kidlangan jihatlar yechimi milliy taraqqiyotimizning barqaror rivojini ta'minlovchi omil sifatida e'tiborlidir.

O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov "Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi" nomli ma'ruzasida "yurtimizda huquqiy davlat asoslarini yanada takomillashtirish va aholining huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish biz uchun hal qiluvchi vazifa"⁸⁷ ekanligini alohida ta'kidladi. Shu ma'noda, jamiyatda mafkuralar xilma-xilligi, plyuralizm tamoyillarini shakllantirish fuqarolarning siyosiy madaniyatini oshirishning muhim jihati ekanini ta'kidlash joiz.

Bag'rikenglik yoki toqatsizlik asoslari o'z ko'rinishi va namoyon bo'lishiga ko'ra quyidagi turlarga bo'linadi: shaxsiy, oilaviy, irqiy, milliy, diniy, madaniy, iqtisodiy, siyosiy, gender va hokazo. Fikrimizcha, milliy bag'rikenglik deganda, boshqa millatlarning yashash sharoiti, urf-odatlar, his-tuyg'ulari, fikr-mulohazalari, g'oya va e'tiqodlariga nisbatan bag'rikeng bo'lishni tushunish mumkin. Bag'rikenglik madaniyati asrlar mobaynida xalqimizning qon-qoniga singib ketgan qadimiy qadriyatdir. Kishilik rivoji xalqlarning o'zaro aloqadorligi yaqinlik, bog'liqlik, hamkorlikning muntazamligiga ko'ra amalga oshib kelgan. Ochiq ko'ngillilik, mehmondo'stlik, insonparvarlik, ishonuvchanlik, boshqa xalqlarga yordam berish xalqimiz bag'rikengligiga xos fazilatlardir. Shuning uchun S.Otamuratov, "Zero, bag'rikenglik insonning olijanob tuyg'usi bo'lganligi uchun ham u har qanday yovuz

87 Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010.

g'oyalarga qarshi kurashning eng kuchli omillaridan biridir. Unda guruh manfaatlari emas, balki umuminsoniy manfaatlar o'z ifodasini topgan. Shu ma'noda, bag'rikenglik globallashuv o'tkazadigan salbiy ta'sirdan ko'ra kuchliroq va ommaviyroqdir. Undan milliy taraqqiyot manfaatlari yo'lida foydalanish globallashuvning salbiy ta'siriga qarshi tura oladi", ⁸⁸ degan xulosaga keladi. S. Otamuratovning fikriga qo'shilgan holda, shuni aytamizki, bag'rikenglikning zamirida umuminsoniylik, qadriyatlar va shaxs barkamol turmush tarzining to'la kafolati mavjud.

Ikkinchi jahon urushi yillarida O'zbekiston hududiga keltirilgan xalqlar va oilalar o'zbek xalqini mehmondo'st, bag'rikeng g'amxur ekanligiga yana bir bor iqror bo'ldilar. Islom Karimov Ikkinchi jahon urushi yillarida o'zbek halqiga xos bag'rikenglik to'g'risida shunday fikrni bildirgan: "o'zbeklar qiyinchilik yillarida o'zlari yemay, bolalariga yedirib-ichirmay, mutlaqo begona, ammo yordamga muhtoj odamlar bilan topganlarini baham ko'rdilar. O'sha og'ir yillarda turli millatlarga mansub bir emas, o'nlab yetim bolalar shundoq ham ko'p bolali o'zbek oilalarida yangi ota-ona orttirdilar, ota va ona mehriga qondilar. Butun bir xalq ana shunday yuksak olijanoblik va ma'naviy fazilatlarini namoyish etganligi haqidagi misollar tarixda kam topiladi". ⁸⁹

Darhaqiqat, diniy bag'rikenglik madaniyati g'oyasining mazmun-mohiyati, uning jamiyatimiz hayotida tutgan o'rni va ahamiyatini to'g'ri anglash uchun Markaziy Osiyo xalqlarining kamida uch ming yillik madaniy va ma'naviy tarixini yaxshi bilishimiz talab qilinadi. Shuni yaxshi anglashimiz kerakki, hozir bu g'oya jamiyatimiz barcha jabha va sohalarida uzil-kesil amal qilib kelishi tasodifiy hol emas, balki u zaruriy hodisa sifatida xalqimizning ongi va qalbida yetishib, shakllanib, uning hayotida ming bor sinovlardan o'tib, dur-gavhardek baholanib va ma'qullanib kelingan.

88 Otamuratov S.O. Globallashuv va bag'rikenglikning ўzaro nisbati // Модернизация, инновацион таракқиёт ва толерантлик ривожі истиқболлари (1-китоб). – Тошкент: Фалсафа ва ҳуқуқ институти, 2010. – Б. 27.

89 Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва таракқиёт кафолатлари. – Тошкент: Ўзбекистон, 1997, – Б.80-81.

Jak Delor: “Terrorizmning butun jahonga xavf solib turishi barchamizni unga qarshi kurashishga, tinchlik, xavfsizlik va bag‘rikenglikni mustahkamlash uchun birlashishga undaydi”,⁹⁰ deb ta’kidlaydi.

Bag‘rikenglik madaniyati bu ekstremizm va har qanday fitna va qo‘zg‘atishga qarshi chiqishdir, uning maqsadi siyosiy va ijtimoiy barqarorlikni saqlab qolish, xalqning tinch hayotini himoya qilish, insonni hurmat qilish va himoya qilish siyosatini qo‘llab-quvvatlashdir. Bag‘rikenglik qadriyatlarini o‘zida mujassam etgan odamlar, ijtimoiy guruhlar, millatlar, dinlar va u yoki bu sivilizatsiya vakillari o‘rtasidagi adolatli va o‘zaro manfaatli munosabatlar fuqarolarning tinch hayoti va jamiyat taraqqiyotini ta’minlaydi. Sabr-bardoshlik doimiy, murakkab va ko‘p qirrali insoniy munosabatlarni talab qiladigan barcha sohalarda muhim ahamiyatga ega, ammo siyosiy, diniy va milliy-mintaqaviy munosabatlar sharoitida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Xulosa qilib aytganda, bag‘rikenglik madaniyati masalasini tadqiq etishda milliy qadriyatlar, urf-odatlar va madaniyatga e’tibor qaratish lozim. Chunki bag‘rikenglik xususiyati ham o‘zbek xalqining milliy qadriyatlaridan biri hisoblanadi. O‘zbek milliy mentalitetida bag‘rikenglik umuminsoniy qadriyatlar va tamoyillarning o‘zaro muvofiqlik darajasini belgilash omili hamdir. Ayni vaqtda, bag‘rikenglikni ifodalovchi xususiyatlarga odamlarning hammasi ham ongli ravishda bo‘ysunavermaydi, balki ularning bir qismi ko‘pchilikka taqlidda, masala mohiyatini yetarli his etmasdan turib ham amal qilaveradilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Отамуратов С.О. Глобаллашув ва бағрикенгликнинг ўзаро нисбати // Модернизация, инновацион тараққиёт ва толерантлик ривожини истиқболлари (1-китоб). – Тошкент: Фалсафа ва ҳуқуқ институти, 2010. – Б.26.
2. Каримов И.А. Жамиятимиз мафкураси халқни – халқ, миллатни – миллат қилишга хизмат этсин. // Биз ўз келажагимизни ўз қўлимиз билан қурамыз. 7-жилд. – Тошкент: Ўзбекистон, 1999. – Б.85.

90 Delor J. Learning: the Treasure within // Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. – Paris: UNESCO, 1997. – P. 28.

3. Пахрутдинов Ш., Назаров Н. Миллий тотувлик – тахдидбардошлик омили. – Тошкент: // Jamiyat va Boshqaruv журнали, 2005. № 3. – Б.10.
4. Хўжамуродов И.Р. Проблема формирования национального (этнического) самосознания узбекского народа и влияние на него Ислама. Автореф. Дисс... доктора филос. наук. – Тошкент: 1994. – С.21-22.
5. БМТ Бош котибининг «Халқаро бағрикенглик куни» муносабати билан йўллаган баёнотомаси (2008 йил 16 ноябрь). – Тошкент: // Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари, №4 (44). 2008. – Б.166.
6. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017. – Б.560.
7. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг кўшма мажлисидаги маърузаси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2010.
8. Отамуратов С.О. Глобаллашув ва бағрикенгликнинг ўзаро нисбати // Модернизация, инновацион тараққиёт ва толерантлик ривожини истиқболлари (1-китоб). – Тошкент: Фалсафа ва ҳуқуқ институти, 2010. – Б. 27.
9. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. – Тошкент: Ўзбекистон, 1997, – Б.80-81.
10. Delor J. Learning: the Treasure within // Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. – Paris: UNESCO, 1997. – P. 28.
11. Собирова, М. А. (2013). Значение духовных ценностей в развитии национальной духовности. *Актуальные проблемы современной науки*, (5), 83-86.
12. Каххарова, М. М. (2018). Этическое наследие мыслителей востока. *Актуальные проблемы современной науки*, (5), 47-52.

13. Sobirova, M. A. (2022). THE SUCCESS OF THE INFORMATION AGE AND PROBLEMS. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 11, 111-115.
14. Собирова, М. А. (2023, January). РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ДУХОВНОСТИ ПОСРЕДСТВОМ НАЦИОНАЛЬНЫХ ОБЫЧАЕВ, ТРАДИЦИЙ И ЦЕННОСТЕЙ. In *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies* (Vol. 2, No. 1, pp. 172-179).
15. MAMARASULOVICH, A. B. (2019). Общность общечеловеческих и национальных ценностей в нравственном развитии. *ILM SARCHASHMALARI*.
16. Абсатторов, Б. М. (2022). ТАСАВБУФ–ЎЗ–ЎЗИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ВА ҲАҚИҚАТНИ БИЛИШ ЙЎЛИ СИФАТИДА. *Gospodarka i Innowacje.*, 30, 167-173.
17. Mamarasulovich, A. B. (2023, January). YOSH AVLODNI MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLAR RUHIDA TARBIYALASH–XALQIMIZ TARBIYAVIY AN’ANALARINING O ‘ZIGA XOS JIHATLARI SIFATIDA. In *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies* (Vol. 2, No. 1, pp. 273-281).
18. Sapayevich, J. X. (2022). OPPORTUNITIES OF CENTRAL ASIAN STATES IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL GEOPOLITICAL RELATIONS. *World Bulletin of Social Sciences*, 9, 129-131.
19. Жуманиязов, Х. С., & Нигманова, У. Б. (2019). Трудовой подвиг народов Узбекистана в годы Второй мировой войны. *Эшелоны идут на восток. Эвакуация в Узбекистан в годы Великой Отечественной войны*, 145.
20. Qaxxorova, M. (2022). ЖАДИДЧИЛИК ТАЪЛИМОТИДА ЖАМИЯТ МУҲИТИНИ АХЛОҚИЙ МЕЪЁРЛАШТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. *Теория и практика современной науки*.